

את אחי אנוכי מבקש

בשיחה שהתקיימה ביניהם לפני שנים רבות אמרה מי שהייתה ראש ממשלת ישראל הגב' גולדה מאיר ז"ל למי שהיה מנהיג מפלגת פועלי אגודת ישראל, חבר הכנסת הרב קלמן כהנא ז"ל, כדברים האלה: "אני אמנם אינני מסכימה אתך, אבל לפחות אני מבינה אותך; הנכד שלי אפילו לא יבין את הנכד שלך".

דומה שדור הנכדים הגיע. במחננו רווחות הלצות על אחד מנשיאי המדינה שלא ידע איך לעלות לתורה, על סוכני השב"כ שנחשפו לאחר שסיפרו שהרב והשמש תקעו בשופר בשבת בתפילות להצלת גוש קטיף, כמו גם על פקידים וחילים שסברו שהיישובים פסגות או אלון מורה מצויים ברצועת עזה... יש הסבורים כי בורות היא דבר טוב, ובלבד שהיא מאפיינת את הצד שנגד.

מה שאולי לא ממש היטבנו להבין הוא, שגם אם הבורות של הצד השני נותנת מידי פעם תחושה טובה, ואף מאפשרת להרוויח פה ושם כמה נקודות, הרי שעצם הרצון לעקור את ההתיישבות היקרה הזאת מן השורש מושפעת במידה רבה מתלישותם של יוזמי העקירה ומבצעיה משורשיהם היהודיים. ובכן עם-הארצות זו משחקת בעצם לרעת עם ישראל בכלל ולרעתנו בפרט, ויותר ממה שיש לצחוק ממנה, יש להצטער עליה ולהתבייש בה.

א. השותפים בחטא מכירת יוסף

אם נשאל את עצמנו: הייתכן?! איכה יקום סקטור אחד מעם ישראל על חברו לפגוע בו בצורה כה אכזרית?! האם ראויים אנו לכל השנאה הזאת?! מדוע אחינו דורשים את רעתנו? מה חטאנו שהתקיימה בנו מהדורה משוכללת של מכירת יוסף?

יש לומר: ראשית כול, לא כל עם ישראל מבקש את רעתנו. יודעי דבר ומביני עניין יודעים לומר שאמנם ישנה מגמה אצל השלטון ואצל האליטות לשבור את הציונות הדתית, אבל המוני הקצינים, החיילים והשוטרים אינם בהכרח שותפים למגמה זו. ובכן, מה יש לאלה האחרונים נגדנו? נקדים הקדמה קצרה: רבנו בחיי בפירושו לתורה (בראשית לח, א) הביא את דברי חז"ל שעשרת הרוגי מלכות באו לכפר על חטא מכירת יוסף, ושאל: אם כן, מדוע היו עשרה הרוגי מלכות, בעוד שרק **תשעה** אחים היו מעורבים במכירה (שהרי ראובן התנגד). הנה אחד מתירוציו:

יש לומר לפי שגם יוסף חטא, כי חטא האחים בו, הלוא הוא היה הסיבה כשהיה משתר על אחיו הנכבדים הגדולים ממנו, והיה מכעיס אותם ומתפאר כנגדם בחלומותיו, וכיון שהיה בכלל החטא היה בכלל העונש.

אם הבינונו את דבריו אל נכון, רצונו לומר שמבלי לפגוע בשליחות המיוחדת של יוסף כפי שעלתה מתוך חלומותיו, הרי שהוא היה צריך לספר עליה ביתר רגישות. יוסף הצדיק, על פי זה, לא נהג בזהירות ובענווה הנדרשות, הפיץ את הייעוד הרוחני שלו בצורה שאינה נשמעת, ויצר משום כך התנגדות מרובה.

ב. לדבר אל אחינו בשפתם

התשובה לשאלתנו, כך נראה, היא על זו הדרך. **אחינו אינם מבינים אותנו.** היהודי הדתי והיהודי החילוני היום במדינת ישראל מדברים בשפות שונות, וכלל אינם מבינים איש את שפת רעהו. לפני שלושים שנה, היו אחינו שאינם שומרים תורה ומצוות הרבה יותר קרובים אלינו מבחינת השפה המושגית. אשר על כן מושגים כמו עם ישראל, ארץ ישראל ואפילו תורת ישראל, אמרו משהו ליהודי החילוני.

בעשרות השנים האחרונות הלחלה לארצנו ולעמנו, בעזרת אמצעי התקשורת השונים, שפה מושגית קוסמופוליטית, שפת הכפר הגלובלי, ותרבות המתאפיינת ברוח התקופה הפוסט-מודרנית. עניינים רבים שמובנים היו לפני שנות דור, אינם מובנים עוד ליהודי המצוי, ללא הקדמות רבות שהוא לא זכה לקבל. מאידך גיסא, הציבור הדתי המשיך ללמוד תורה, את אותה התורה שלמד גם אז, ואף הוסיף על כך כהנה וכהנה. לפיכך הפער המושגי ואף המנטלי הלך וגדל.

אשר על כן התורה הנלמדת בבית המדרש, הממשיכה להיאמר היום באותה השפה שבה נאמרה אתמול, אינה מובנת עוד לאדם ברחוב, אלא יוצרת אצלו התנגדות. ואם לחשוף אותו לשרושי אנו מבקשים, חייבים אנו לדבר אתו **בשפתו**. משל למה הדבר דומה? אילו רוב עם ישראל היה שוכח את לשון הקודש והיה מתחיל לדבר אך יוונית, כי אז כולנו היינו מקבלים בהבנה את הצורך לקיים לכל מרביצי התורה קורסים והשתלמויות בשפה היוונית. אלא שבנידון דידן מדובר בשפה מושגית, ולכן צריך ראייה מופשטת.

מי שנכח בימים הכואבים של גירוש אחינו בני ישראל מגוש קטיף ומצפון השומרון, ראה אצל קציני צה"ל וחייליו לא רק נחישות ורגישות (כן, גם להם מגיעה הערכה, שכן יכלו הם לבצע את המשימה הנוראה באכזריות, והם, להבדיל מגורמים אחרים, לא נהגו כך), אלא גם תדהמה, נוכח ההתנהגות האצילית והמכובדת של המגורשים כמו גם של רוב רובו של הנוער היקר שבה לחזק אותם בשעתם הקשה.

בידעבד, אולי טוב עשה הצבא כשהביא לשם רבבות חיילים, בכדי שייחשפו כולם לאור הגדול הזה, יראו אידיאליזם בהתגלמותו, וייווכחו כמה הציבור היקר הזה מוכן להקריב בכדי למנוע מלחמת אחים. ידוע לי ממקורות נאמנים, שהצבא התכוון לתרחיש של מאות נפגעים, ואף בתי החולים נערכו לכך. כל האהבה והחיבה שהרעיפו מועצת יש"ע, התושבים, השבי"חים והמפגינים של כפר מימון, שדרות וכ"ו על כוחות הביטחון חוללה קידוש השם גדול, ורבים מן החיילים והחיילות התעניינו והסתקרנו מהיכן באו כל העוצמות הללו, והשתאו הכיצד הנוער המתבגר הזה, שכבר זמן רב לא ראה את קורות ביתו, שומר על מסגרת של צניעות במעשה ובדיבור, ואף מגיב היטב לדברי אמונה גם בשעת כעסו וצערו. הצבא עבר, ללא ספק, חוויה משמעותית, ולמד כמה דברים על עוצמתה של הרוח. רבים מהנוכחים שם התרשמו שכתוצאה מאירועי ההתנתקות, התעורר בין רבים מחיילי צה"ל צימאון לדבר ה', ודומה שצריך לנצל את המומנטום להמשך קשרי הידברות. הצבא שלנו הוא באמת צבא העם, שהרי משרתים בו אחינו ואחיותינו כמעט מכל המגזרים בעם. הגיע הזמן להיכנס לבסיסי צה"ל וללמד שם תורה.

אלא שמשמיה זו צריכה הכנה וזהירות יתירה מזו של פעילויות 'צהר', למשל. שכן אם בזה האחרון אפשר היה להשתפר ולהתמקצע משנה לשנה, הרי שהעברת הרצאות תורניות בצבא זו משימה רגישה שבעתים. חיוני לערוך לרבנים הכשרה מסודרת מראש, הכשרה שתלמד אותם את השפה המושגית של יהודים הרחוקים מתורה בימינו, את יסודות החשיבה הפוסט-מודרנית ואת השלכותיה, כמו גם הכשרה שתבחר נושאים מומלצים ותסביר לרבנים היקרים מדוע עליהם להתרחק במסגרת זו מהעיסוק

בנושאים הנחשבים לפוליטיים, גם אם בעיניהם תורה היא כמו נגעים ואהלות. להבדיל ממיזם החופות שבו כישלון אחד או שניים אינו מעמיד את כל המיזם בסכנה, הצבא הוא, כידוע, גוף ריכוזי, וכישלון אחד במסגרתו יכול לאיים על קיומו של מיזם כזה.

ג. ההתמודדות עם האליטות

אם אמרנו שהצבא הוא צבא העם, והוא לא עסק בגירוש מרצונו ומיוזמתו - הרי שאי אפשר לומר זאת על האליטות, כלומר על בג"ץ ועל אמצעי התקשורת, שמצד אחד, כידוע, משקפים ומייצגים מיעוט קיצוני מתוך העם, ומאידך גיסא הם שהכשירו את המעשה הנורא הזה, וסלחו לראש הממשלה על הרמיסה הבוטה של עקרונות הדמוקרטיה שהפגין בהעברת ההחלטה ובביצועה. בזה הראו שופטי בג"ץ וקברניטי התקשורת את פרצופם האמיתי. כל כך שונאים הם את כל מה שגוש קטיף מייצג עד כדי כך שמוכנים היו לבגוד ב"דתם" החילונית-הומניסטית, שבביל לפגוע בבבת עינה של הציונות הדתית. כלפי בן מן הסוג הזה כבר הורונו חכמינו בהגדה של פסח כיצד לנהוג.

"הקהה את שיניו" נאמר שם, והגיע הזמן להרים גם את הכפפה הזאת. "הכה" לא נאמר, כי אם "הקהה"; המאבק חייב להיות אידיאולוגי ולא כוחני, חס ושלום. ברור שטיפול שורש לבעיה יבוא רק על ידי 'כיבוש' העמדות הללו. זהו חזון ארוך טווח שאמנם כבר החל, אבל הוא קשה ומורכב, וצריך לתת גם תשובות קצרות טווח יותר, הכוללות הוקעה והחרמה של האליטות הללו, על מנת שישלמו ככל שהדבר ניתן את מחיר רשותם.

אף גם זאת: בבתי הספר של החינוך הדתי יש מגמות לתקשורת, שאי אפשר להמעיט בחשיבותם, אבל הם מלמדים בעיקר איך **ליצור** תקשורת. אמנם כנגד כל תלמיד הלומד במגמה כזו יש תלמידים הרבה שצורכים ואף "זוללים" את מה שמגשימים להם אמצעי התקשורת יום יום במשך שעות רבות, וזקוקים להדרכה שתכוון אותם כיצד להבחין ולבחור בין מעט אוכל להרבה פסולת רוחנית ותרבותית. כדאי להשתמש במשבר האחרון כמנוף לפקיחת העיניים גם בתחום הזה, ולהכניס כמה שעות שבועיות של ביקורת תקשורת לסילבוס של בתי הספר שבהם עדיין אין.

ד. אל אחינו החרדים

"הבט ימין וראה ואין לי מכיר". אחינו החרדים התגייסו במידה מוגבלת למאבק הזה, וגם זה צריך לעורר אותנו למחשבה. בשנים האחרונות הם לא הדגישו את ההתיישבות בארץ ישראל כערך בפני עצמו, בוודאי לא במקומות בעייתיים הסופגים בממוצע יותר מאלף פצמ"רים בשנה. על כן ראו הם כאן בעיקר משבר וסבל אנושי, ולא שבר אידיאולוגי, ואכן נרתמו כיחידים לסייע מבחינה חומרית, בפרט למצוקה הכלכלית. את המורכבות הזאת הם קלטו מגדולי התורה שלהם שמחד גיסא שידרו איזו סימפטיה, אבל מאידך גיסא סירבו להפוך את זה למאבק שלהם.

אבל אי אפשר שלא לזכור ולהזכיר את מה שכל חרדי עשירי יאמר גלויות ועוד תשעה מהם יסתירו אבל יאמרו בלבם: גם אם חטאו אחינו בחטא מכירת יוסף, הרי שאין להם מונופול על החטא הזה. גם לנו יש בו חלק ביחס לחרדים. אי אפשר מחד גיסא לשבת עם 'שינוי' בממשלה אחת, לפגוע פגיעה אנושה בשירותי הדת ובתמיכה במוסדות התורה, ואחר כך לצפות לתמיכה של הציבור החרדי במאבקנו על גוש קטיף. זה נראה בעיניהם, ואולי גם בעיני אבינו שבשמים, כ"עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפינחס". אולי הפרשה הענומה הזאת תיתן קצת תבונה בלב הפוליטיקאים של הציבור הדתי-לאומי בבואם לבחור להם בני ברית פוליטיים בסיבוב הבא.

כידוע, יש מתאם בין רמת האידיאולוגיה של מפלגה לבין גודלה. ככל שהמפלגה נאמנה יותר להשקפתה,

כן מוכנה היא פחות לעשות פשרות. המשמעות היא שעל המפלגות האידיאולוגיות נגזר להיות קטנות ולא משמעותיות, אלא אם כן הן יכירו בטעות הנוראה, יתעשתו, ויקימו חזיתות פוליטיות רחבות עם מפלגות הקרובות להן בהשקפת עולמן. בית הנבחרים אינו בית המדרש, ואם נילחם בו על טהרת ההשקפה כמו בבית המדרש, נפסיד את כל מה שאפשר להרוויח שם, וחבל. ככל שעובר הזמן מתברר שבני הברית הפוטנציאליים שלנו נמצאים במחנה החרדי, ושלמרות חילוקי הדעות העמוקים בינינו לבינם, המשותף עדיין גדול עשרת מונים. רבים בשני המחנות יודעים להרבות בגנות המחנה השני אבל מתקשים להכיר בשבחו. התקרבות כזו צריכה להיות מלווה בהכנה רוחנית שתאיר את מעלותיהם בעינינו ואת מעלותינו בעיניהם, וכאשר הדברים יקנו אחיזה בשדרות רחבות של הציבור או אז הם ישתקפו גם בקצה הקרחון הפוליטי.

סוף דבר

נסיים בדברי השם משמואל' (יוה"כ עמ' קז):

עיקר עבודת יום הכיפורים היא הקטורת, כידוע. וקטורת היא מלשון קישור. ויש בה י"א סממנים, עשרה טובים וחלבנה, ועשרה הטובים המעלים ריח טוב הם רומזים לעשר כיתות ישראל המפורשים בריש פרשת ניצבים, והם נעשים דקה מן הדקה, שהכול נעשה אחד ממש, ואז גם החלבנה יכולה לבוא עמהם באגודה לפני ולפנים. אבל כל עוד שאין התאחדות לגמרי בין כשרי ישראל, בלתי אפשרי לצרף עמהם את החלבנה, כי גורם עוד יותר לעשות פירוד בין הדבקים.

הוסיף בעל 'שם משמואל' וכתב:

והנה מחזירים את הסממנים למכתשת בערב יום הכיפורים כדי להיות דקה מן הדקה, והוא רומז שלעשות התאחדות בין הכלל הוא רק על ידי כתישה, שכל אחד כותש את עצמו ומסיר ממנו את קליפת גסות הרוח.

שני עקרונות יכולים אנו ללמוד מדבריו אלה:

האחד, שעל מנת ליצור איזו אחדות בין שבת אחד לרעהו יש צורך בפיתוח ענווה קולקטיבית בכל אחד מהחוגים, מה שנקרא בלשונו "כתישת קליפת גסות הרוח". דברים אלה נכונים ביחס לקירוב כל רחוקים, חרדיים כמו חילוניים. ההתנשאות מאוסה היא בעיני כולם. אשר על כן רצוי לדבר בשיח הזה במונחים של שותפות בהנהגה ולא במונחים של השתלטות על ההנהגה וכדו'.

הדבר השני הוא שאולי עוד לא הגיע הזמן להידבר עם האליטות. צריך קודם להתקרב אל הכשרים: אל החרדים, אל החיילים, אל עם ישראל - פנים אל פנים. את החלבנה' כדאי להשאיר לסוף...

